

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ (ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ)
ΕΝΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ
ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥ

Τι σημαίνει αυτός ο αντιφατικός τίτλος που προσιωνίζει κάτι σαν αυτοβιογραφία; Ποιο μπορεί να είναι το νόημα του εγχειρήματος; Πώς μπορεί να είναι κανείς ανεξάρτητος μέσα σε συνθήκες πλήρους αλληλεξάρτησης; Ποια είναι τα πραγματικά περιθώρια της αυτονομίας και συνεπώς της ελευθερίας που διαθέτουμε;

Η αντιφατική συνύπαρξη «ανεξάρτητου» και «εξαρτημένου» υπάρχει κατά κάποιον τρόπο σε όλα τα άτομα και τις συλλογικότητες, όπως και σε όλες τις αλήθειες και τις θεωρίες που έχει διατυπώσει έως σήμερα η ανθρωπότητα. Ο καθένας, όπως και κάθε συλλογικότητα, αποτελεί ένα σχετικά αυτόνομο κομμάτι της πραγματικότητας, ένα είδος συνισταμένης από τις κοινωνικές συνιστώσες και κάθε άλλο είδους σχέσεις που τον διέπουν. Καθένας διαθέτει τη δική του ύπαρξη, δύναμη και οντότητα και, συνεπώς, τη δυνατότητα κάποιας αυτενέργειας, η οποία ορίζει και τα όρια της όποιας ελευθερίας διαθέτουμε, ατομικής ή συλλογικής, ανάλογα με τις συνθήκες. Ελευθερία ατομική και συλλογική συμπορεύονται με την αναγκαιότητα και είναι αδιάρρηκτα συνδεδεμένες.

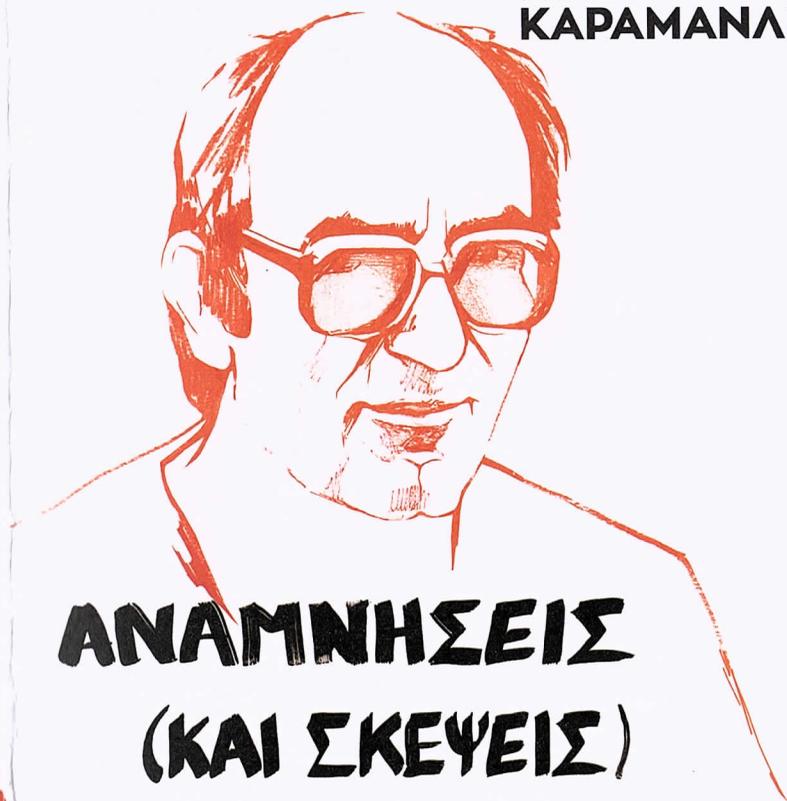
Όσα εξιστορούνται δεν έχουν συνέχεια χρόνου και τόπου. Αποτελούν σταχυολόγηση και σκόρπια συνοπτική περιγραφή βιωμάτων και καταστάσεων που έζησα από μικρός κι έχουν μείνει ζωντανά στη μνήμη καθώς αποκτούσα σιγά σιγά κοινωνική και πολιτική συνείδηση, έως ότου έπαιφα πλέον να είμαι πολιτικά ενεργός...

ISBN 978-960-628-063-4

9 789606 280634

ΝΙΚΟΣ
ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ
(ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ)

ΕΝΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ
ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥ

114

Επιμέλεια εξωφύλλου
ΑΛΙΚΗ ΤΣΙΓΚΡΗ

Επιμέλεια & Διορθώσεις
ΣΩΤΗΡΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ

Σχεδιασμός έκδοσης
ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΙΓΚΑΣ
www.bookart.gr

ΚΑΠΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

Παπαρηγοπούλου 6 | 121 32 | Περιστέρι | Αττική
Τ 2105761586 & 2106859273 | Ε info@kapaekdotiki.gr
www.kapaekdotiki.gr
fb /Κάπα Εκδοτική | t @KapaEkdotiki

ISBN: 978-960-628-063-4

Κάπα Εκδοτική, 2019

**ΝΙΚΟΣ
ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ**

**ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ
(ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ)
ΕΝΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ
ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥ**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΕΩΣ ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ 1967

1. Αγνωστικιστής και μάλλον άθεος	19
2. Σκόρπιες (ανεξίτηλες) παιδικές μνήμες	26
Συνθήματα στους τοίχους και σταυροί στους δρόμους	
Οι βόλοι, τα γκαζάκια και οι κάλυκες	27
Ο Καραγκιόζης και τα κοπίδια	29
Το μελαγχολικό εβραιόπουλο	30
Πιστεύομεν και εις την λαοκρατίαν	31
Τα μετάλλια της Μέσης Ανατολής	31
Η διακωμώδηση της πρωινής προσευχής	32
Παραλίγο παρακρατικός	34
Πώς μπήκα στη Νομική	36
Γενικός Γραμματέας της Θέμιδας	38
3. Παραπολιτικές αναμνήσεις από τον ανένδοτο	46
4. «Εσείς δεν έχετε ούτε πενηνταράκι για την αγορά της εφημερίδας»	50
5. Το 114. Η ΔΑΣ 114 και η ΔΑΝ 114	52
6. Η πρώτη απόπειρα για το άγαλμα του Τρούμαν	65
7. Απαγόρευση εξόδου επί αποστατών	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ (1967-1974)

1. Γιατί δεν θα γινόταν δικτατορία και γιατί έγινε	75
2. Η 21η Απριλίου. Λίγο πριν, λίγο μετά τη σύλληψη. Παραλίγο με τον Μανδηλαρά;	80
3. Μετά τη σύλληψη. Γιούρα και Λέρος	92
4. Εμπειρίες από τα Γιούρα και το Παρθένι	96
Το διαβολονήσι - Συζήτηση για απόδραση με τον Λεωνίδα	
5. Διπλή λογοκρισία	99
6. Μαθήματα Πολιτικής Οικονομίας στο Παρθένι (που δεν έγιναν)	104
7. Οι Δωδεκατικοί, το Εσωτερικό και το Χάος...	107
8. Η εισβολή στην Τσεχοσλοβακία	112
9. Ο χορός των νεκρών	116
10. Και τα στελέχη «με την αράδα τους»...	119
11. «Είμαστε όλοι ίσοι»	121
12. «Πες το αντίθετο και θα 'σαι μέσα!»	124
13. Από οικονομολόγος... δικηγόρος	127
14. Στιγμιότυπα από το ΕΑΤ-ΕΣΑ	133

15. «Η φίλος ή σακάτης»	138
16. Οι παρενέργειες της καταγραφής	142
17. Διπλή Ένωση; Η προδοσία κατά τον Ιωαννίδη. Οι καλώς και οι κακώς εννοούμενοι συμβιβασμοί	145
18. Από το ΕΑΤ έως τη Μεταπολίτευση	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ Η ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

1. Η Κίνηση των 400	161
2. Το πείραμα του ΛΑΟ	167
3. Η Επιτροπή Αγώνα Δικηγόρων	177
4. Η απομαζικοποίηση των οργανώσεων	181
5. Ένοχος -εκτός από τους φοιτητές- για περιύβριση Δικαστηρίου	194
6. Ο Σιάκωβος	200
7. «Όποια πέτρα κι αν σηκώσουν, από κάτω σε βρίσκουν»	203
8. Για λίγο με τον Πάμπλο	206
9. Πολιτική... τέλος...	208
10. Η εμπειρία της ΕΡΤ	212
11. Εεε... τι γίνεται;... Υπάρχει και το αύριο, υπάρχει και το μεθαύριο!...	226
12. Τα «πηγαδάκια» της κοινής λογικής στην Ευελπίδων	228
13. Εμπειρίες από την απονομή της δικαιοσύνης	230
«Προσφορά δικαστικών υπηρεσιών»	234
«Το δωρόσημο των γραμματέων»	235
Ο δικαστής που διάβασε το διατακτικό εφετειακής απόφασης αντίθετα από αυτό που έλεγε	236
Τα έργα του ανθρώπου και τα έργα της φύσης	240
«Θες την άλλη ημέρα να βρεθώ να υπηρετώ στη Θράκη;»	241
«Ο επιμένων Ελλη-νικά»	245

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΑΙ ΛΙΓΕΣ ΣΤΑΓΟΝΕΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

1. Η καταδίκη της βίας από οπουδήποτε κι αν προέρχεται... Δεν υπάρχει καλή και κακή βία, κάθε βία είναι κακή...	253
2. Η θεωρία των δύο άκρων ή η θεωρία των πολλών άκρων;	257
3. Ποιος τελικά φταίει;	266
4. Το κράτος εναντίον των πολιτών και οι πολίτες εναντίον του κράτους	278
5. Δημοκρατία και αξιοκρατία	288

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

297

13.
ΑΠΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ...
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

Όταν με το καλό, μετά την τριετή εξορία, διαλύθηκε το στρατόπεδο στο Παρθένι της Λέρου, λίγο πριν το Πάσχα του 1970, και γυρίσαμε στα σπίτια μας, ήμουν ήδη τριάντα τριών ετών. Υπήρχε, προφανώς, πρόβλημα βιοπορισμού. Οι μεταπτυχιακές σπουδές στην οικονομική επιστήμη που έκανα στο Παρίσι είχαν ως αντικείμενο καθαρά την οικονομική θεωρία, χωρίς μεγάλη σχέση με μαθήματα όπως η Διοίκηση Επιχειρήσεων και τα συναφή που θα μπορούσαν να αποτελέσουν προσόν για την πρόσληψη σε κάποια επιχείρηση. Χαρακτηριστικά, το θέμα που είχα επιλέξει για διδακτορική διατριβή, μετά την απόκτηση του διπλώματος Ανωτέρων Σπουδών (D.E.S.) από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου (Paris I), είχε τίτλο «Το υποκείμενο της Ιστορίας», καθαρά κοινωνικοφιλοσοφικού περιεχομένου. Η τυχόν πανεπιστημιακή καριέρα ή η απασχόληση σε κάποιο γραφείο οικονομικών ερευνών, για παράδειγμα της Τράπεζας της Ελλάδος, δηλαδή πρακτικά και αναγκαστικά η απασχόληση στον δημόσιο τομέα σε θέση συναφή με τα ενδιαφέροντά μου, ήταν από κάθε άποψη αδιανόητη υπό το καθεστώς της Χούντας. Υποχρεώθηκα, λοιπόν, να αξιοποιήσω το πτυχίο της Νομικής για την άσκηση της δικηγορίας, αφού είχα ολοκληρώσει και την απαιτούμενη διετή

άσκηση ως ασκούμενος δικηγόρος ήδη πριν από τη σύλληψη και την εκτόπιση.

Παραλίγο να χάσω ακόμη δύο χρόνια από τη ζωή μου, όταν ο συνδεδεμένος με την Κ.Υ.Π. (Κρατική Υπηρεσία Πληροφοριών) Γραμματέας του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών μου είπε, τελείως αυθαίρετα, καθώς προσήλθα για την εγγραφή μου στις τυπικές εξετάσεις που γίνονται δύο φορές τον χρόνο για την απόκτηση της άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος του δικηγόρου, ότι πρέπει να επαναλάβω τη διετή άσκηση για να μπορέσω να δώσω εξετάσεις. Ευτυχώς, όταν διαμαρτυρήθηκα έντονα στον διορισμένο από τη Χούντα Πρόεδρο του ΔΣΑ λέγοντας: «Δεν αρκεί η τάλαιπωρία τριών ετών εξορία από τη στρατιωτική δικτατορία, πρέπει και ο Σύλλογός μας να συνεχίσει να μας τάλαιπωρεί;», ανέλπιστα δόθηκε εντολή να μου επιτραπεί η συμμετοχή στις εξετάσεις, κι έτσι έγινα δικηγόρος.

Αποτέλεσμα, να γίνω αυτοδύναμος οικονομικά, αλλά με ένα σοβαρό σχετικά μειονέκτημα, εφ' όρου ζωής, μέχρι και τη συνταξιοδότησή μου από τη δικηγορία. Δεν έμαθα ποτέ να αμείβομαι ανάλογα με τον χρόνο και την ποιότητα των δικηγορικών υπηρεσιών που προσέφερα. Αυτό οφείλεται σε έναν εθισμό που απέκτησα στα πρώτα χρόνια άσκησης της δικηγορίας, η οποία συνίστατο σχεδόν εκατό τοις εκατό στην υπεράσπιση κυρίως ποινικοπολιτικών υποθέσεων κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης, όπως και εργατικών υποθέσεων κατά δεύτερο λόγο, στις οποίες κατά κανόνα οι «πε-

λάτες» δεν διακρίνονταν για την οικονομική τους ευχέρεια και, ακόμη και για την έκδοση του γραμματίου προεισπράξεως του Δικηγορικού Συλλόγου, το οποίο ήταν αναγκαίο για την παράσταση του δικηγόρου, χρειαζόταν να τσοντάρω κι εγώ κάτι.

Χαρακτηριστικό είναι ότι η πρώτη πραγματική δικηγορική αμοιβή που θυμάμαι ότι πήρα –πρόκειται σίγουρα για υπερβολή– ήταν όταν έβγαλα το διαζύγιο της γυναίκας μου από τον πρώην σύζυγό της, η οποία με απείλησε ότι αν δεν δεχτώ μια κανονική αμοιβή θα πάει σε άλλο δικηγόρο... Ήταν η εποχή πριν από τη θέσπιση του θεσμού του συναινετικού διαζυγίου, κατά την οποία δικηγόροι, διάδικοι και μάρτυρες γίνονταν ηθικοί και φυσικοί αυτουργοί των εγκλημάτων της ψευδορκίας και πιθανώς της απάτης επί δικαστηρίω, γιατί οι σύζυγοι που ήθελαν να χωρίσουν συναινετικά, πράγμα που η υποκρισία του νομοθέτη δεν το επέτρεπε, έπρεπε να βγάλουν διαζύγιο «κοινή υπαιτιότητα», όπως λέγεται. Έπρεπε δηλαδή να επινοηθούν και να κατατεθούν ενόρκως φανταστικά συνήθως περιστατικά που θα έδειχναν την κοινή ευθύνη των συζύγων και την ανάγκη λύσης του γάμου.

Μπήκα λοιπόν κατευθείαν στα βαθιά νερά της ποινικής δικηγορίας, που αφορούσε δίκες αντιστασιακών κατά της δικτατορίας. Στον τομέα αυτόν, παρά τον γνωστό πληθωρισμό του επαγγέλματος, δεν υπήρχε συναδελφικός ανταγωνισμός. Οι δικηγόροι που τολμούσαν να αναλάβουν παρόμοιες υποθέσεις ήταν μετρημένοι στα δάχτυλα των χεριών. Ενωώ φυσικά και βασικά τις υποθέσεις που οι κατηγορούμενοι εί-

χαν το σθένος να συνεχίσουν και στη διάρκεια της δίκης να δείχνουν το αντιδικτατορικό τους φρόνημα. Οι δίκες ήταν καθαρά πολιτικές και το πρόβλημά μας ήταν να βρούμε τρόπο, μέσω της δημοσιότητας που μοιραία αποκτούσαν, να δώσουμε τη δυνατότητα στους δημοσιογράφους που τις παρακολουθούσαν να μεταφέρουν στο ευρύτερο κοινό και στο εξωτερικό το αντιστασιακό μήνυμα, παρακάμπτοντας κατά το δυνατό τη λογοκρισία. Το επιθυμητό αυτό αποτέλεσμα εξαρτιόταν από όλους τους συναφείς παράγοντες και, συγκεκριμένα, όχι μόνο από τους ίδιους τους κατηγορούμενους και τους συνηγόρους τους, αλλά και από τον τρόπο διεύθυνσης της διαδικασίας από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου, αν λάβει κανείς υπόψη του ότι το σώμα των δικαστών, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, δεν διακρίθηκε και τόσο ως προς την άρνησή του να εφαρμόζει το γράμμα και το πνεύμα του θεσμικού πλαισίου που επέβαλε η δικτατορία.

Απόδειξη ότι, εκτός από τις συστηματικές καταδίκες των στρατοδικείων με εξοντωτικές ποινές, όπως ενδεικτικά στη δίκη της 20ής Οκτώβρη που ήμουν υπερασπιστής με κατηγορούμενους τους Σαγιά, Μανιό κ.λπ., και οι σχετικές δίκες της τακτικής ποινικής δικαιοσύνης κατέληγαν επίσης σε πλουσιοπάροχες ποινές, ενώ ουδέποτε, έστω και κατ' εξαίρεση, υπήρξε απαλλαγή με νομικό σκεπτικό ότι ήταν νόμιμη η πράξη αντίστασης κατά της δικτατορίας... Έτσι, ο ρόλος της υπεράσπισης περιοριζόταν στο να βρει χαραμάδες μέσα από τη διαδικασία, για να παίξει τον ρόλο που προανέφερα. Αξίζει, λοιπόν, να αναφέρω και μία πε-

ρίπτωση στην οποία η διεύθυνση της διαδικασίας επέτρεψε να ευοδωθεί αυτός ο ρόλος. Αν θυμάμαι καλά, πρόεδρος στη δίκη των ηγετικών στελεχών και μελών της νεολαιίστικης οργάνωσης του Ρήγα Φεραίου (Δ. Κωσταράκος, Φ. Προβατάς κ.ά.) ήταν ο μετέπειτα επονομασθείς ως εθνικός δικαστής Γιάννης Ντεγιάννης. Ήταν ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου που δίκασε εις θάνατο μετά την πτώση της Χούντας στο Πενταμελές Ποινικό Εφετείο Αθηνών τους πρωταίτιους του πραξικοπήματος του 1967, ποινή που μετέτρεψε ο Καραμανλής σε ισόβια δεσμά. Κατά την έναρξη της διαδικασίας και μετά την ανάγνωση των απαξιωτικών (κατά το κατηγορητήριο) αντιστασιακών πράξεων κατά του καθεστώτος που διάβασε ο εισαγγελέας, ίσως δεν ήταν τυχαίο ότι, αφού ζήτησα τον λόγο με αίτημα να καταγραφεί αυτούσια στα πρακτικά η γενική τοποθέτηση-απάντηση των κατηγορουμένων στην κατηγορία, μου επέτρεψε να διαβάσω κατά λέξη όλη την ιδρυτική διακήρυξη του Ρήγα Φεραίου, από την αρχή έως το τέλος, με αποτέλεσμα να δημοσιευτούν στη συνέχεια αρκετά αυτούσια αποσπάσματά της στον ημερήσιο Τύπο και φυσικά στο εξωτερικό.

Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι όλες οι αιτήσεις που είχαν υποβληθεί από τις φοιτητικές επιτροπές για τον διορισμό προσωρινών διοικήσεων στους φοιτητικούς συλλόγους της Αθήνας, σε αντικατάσταση των αντίστοιχων διορισμένων από τη Χούντα, προκειμένου να εξασφαλιστεί το αδιάβλητο και η ελευθερία εκλογής τακτικών διοικήσεων, χρεώθηκαν σε έναν δικαστή και δεν ευδοκίμησαν, με παιδαριώδες και πανομοιότυπο

σκεπτικό. Τούτο δε ανεξάρτητα από το αν, πριν από τη σχετική κρίση, είχε επισκεφτεί τον δικαστή εκπρόσωπος του Σπουδαστικού της Ασφάλειας ή όχι. Όπως είναι γνωστό, η απονομή δικαιοσύνης σε αυτό το θέμα ολοκληρώθηκε, εκτός από τη μεταγωγή των φοιτητών στα γνωστά μπουντρούμια, και με τη σύλληψη των δικηγόρων τους και τον βασανισμό τους στο ΕΑΤ-ΕΣΑ (εκτός από τον υποφαινόμενο, Παναγιώτης Κανελλάκης, Αντώνης Βγόντζας και Διονύσης Μπουλούκος).

Αν δεν πρόκειται περί συνωνυμίας, οπότε κάνω λάθος, ο παραπάνω δικαστής από πρωτοδίκης, με τη μεταπολίτευση, σύντομα προήχθη σε εφέτη και στη συνέχεια έκανε καριέρα μετατασσόμενος στο Ελεγκτικό Συνέδριο, όπου έφτασε στον βαθμό του Προέδρου του Ανωτάτου αυτού Δικαστηρίου. Είναι γεγονός ότι η αναιμική έτσι κι αλλιώς αποχουντοποίηση που έγινε με τη μεταπολίτευση δεν άγγιξε το σώμα της Δικαιοσύνης σχεδόν καθόλου.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΑΤ-ΕΣΑ

Το περιστατικό που περιγράφω πιο πάνω υπό τον τίτλο «Παραλίγο παρακρατικός», το έγγραφα με τα ίδια περίπου λόγια αργότερα, όντας κρατούμενος στο ΕΑΤ-ΕΣΑ επί δικτατορίας, υποχρεωμένος από τους βασανιστές της ΕΣΑ να συμπληρώνω δεκάδες λευκές κόλλες με «ό,τι ήθελα». Πράγματι, στην αφελή ερώτηση «για τι θέμα έπρεπε να γράψεις» η απάντηση ήταν «γράψε ό,τι θέλεις».

Η τακτική αυτή ήταν πάγια για τους κρατούμενους στο ΕΑΤ. Τις πρώτες μέρες, αμέσως μετά τη σύλληψη, είχε προηγηθεί ένα συστηματικό καθημερινό «εκπαιδευτικό» μπερντάχι και εικοσιτετράωρες ορθοστασίες στο κελί χωρίς κρεβάτι. Η επί μέρες συνεχιζόμενη ορθοστασία είχε ένα παράδοξο αποτέλεσμα, οφειλόμενο προφανώς στο ότι δεν αιματωνόταν επαρκώς ο εγκέφαλος, με αποτέλεσμα να αισθάνεσαι μια περίεργη ευφορία σαν να ήσουν «φτιαγμένος» από «ουσίες». Αν δεν είχαν εμφανιστεί εμφανή δείγματα κόμψης και σπασίματος προκειμένου να συνεχιστεί η ανάκριση, ώριμη πλέον, για τις αναγκαίες ομολογίες με τον πιο κλασικό τρόπο των γραπτών ερωτήσεων και απαντήσεων, σου έδιναν μερικές λευκές κόλλες, τις οποίες ήσουν υποχρεωμένος να τις γεμίσεις γράφοντας «ό,τι θέλεις». Ο σκοπός ήταν προφανής. Ήταν ένας ιδιότυ-

πος τρόπος ανάκρισης και ψυχολογικής πίεσης για να αποσπάσουν «εκούσιες» πληροφορίες χρήσιμες για το ανακριτικό έργο. Αν δεν έγγραφες, έτρωγες ξύλο. Αν δεν έγγραφες κάτι χρήσιμο γι' αυτούς, πάλι έτρωγες ξύλο. Έτσι κι αλλιώς, το ξύλο δεν το γλίτωνες.

Γράφαμε, λοιπόν, ό,τι μας κατέβαινε στο κεφάλι, γιατί τουλάχιστον όση ώρα έγγραφες ή προσποιόσουν ότι σκέφτεσαι τι να γράφεις δεν έπεφτε ξύλο. Ένας Θεός ξέρει τι έχει γραφτεί στις εκατοντάδες των σελίδων από τους τότε κρατούμενους στο ΕΑΤ. Μέχρι και το «Πιστεύω» άκουσα ότι έγγραψε κάποιος. Πού να βρίσκεται άραγε αυτό το ενδιαφέρον ιστορικό υλικό; Ασφαλώς, στα αρχεία κάποιας μυστικής υπηρεσίας για να εκβιάσει όποιον πρώην κρατούμενο τυχόν αποκτήσει ένα υπεύθυνο δημόσιο πόστο, όταν το περιεχόμενο του γραπτού του θα είναι χρήσιμο για τον επιδιωκόμενο εκβιαστικό σκοπό.

Από τα λίγα που θυμάμαι από όσα έγγραφα ήταν και τα εξής χαρακτηριστικά: περιέγραφα τη μαθητική μου εμπειρία που ανέφερα προηγουμένως υπό τον τίτλο «Παραλίγο παρακρατικός», με κατάληξη να μάθω αργότερα ως φοιτητής ότι η οργάνωση στην οποία προσπάθησε να με μυήσει ο συμμαθητής μου ήταν η παρακρατική οργάνωση «Αντικομμουνιστική Σταυροφορία».

Μία άλλη φορά, ο Ταγματάρχης του ΕΑΤ Αντωνόπουλος μου είπε να γράψω τι έκανα ακριβώς το τελευταίο τριήμερο πριν τη σύλληψή μου. Αυτό ειδικά το τριήμερο είχα έντονη την αίσθηση ότι παρακολουθούμαι με αυτοκίνητο που ακολουθούσε το δικό μου

στις μετακινήσεις από το σπίτι μου στη Φιλοθέη προς το γραφείο μου στην οδό Ακαδημίας 74 και αλλού. Ήξερα ότι γνώριζαν τις κινήσεις μου και προφανώς η σχετική απαίτηση αποτελούσε και ένα τεστ ειλικρίνειας παράλληλα με την προσδοκία ότι θα αποσπάσουν κάποιο ενοχοποιητικό στοιχείο για μένα ή για κάποιον άλλον. Κατέγραφα, λοιπόν, με σχολαστικές και κουραστικές λεπτομέρειες ό,τι πράγματι έκανα, που αφορούσε κυρίως τις δουλειές του δικηγορικού μου γραφείου, και αποφάσισα να διακινδυνεύσω, παραλείποντας κάθε αναφορά σε δύο συγκεκριμένα περιστατικά. Το ένα αφορούσε ένα βραδινό ραντεβού εκτός γραφείου με τον Μιχάλη Σαμπατακάκη, τότε φοιτητή Οδοντιατρικής, ο οποίος θα μου έδινε υλικό για την προσφυγή των φοιτητών της Σχολής του στο Πρωτοδικείο, στην οποία ζητούσαν την αντικατάσταση του διορισμένου από τη Χούντα Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου Φοιτητών της Οδοντιατρικής Σχολής, με προσωρινή διοίκηση που θα κήρυσσε εκλογές για την ανάδειξη πραγματικά αντιπροσωπευτικής των φοιτητών διοίκησης του Συλλόγου. Ήταν η εποχή μετά τα γεγονότα της Νομικής τον Φλεβάρη του '73, όπου μαζικά οι φοιτητές των περισσότερων σχολών είχαν συγκροτήσει επιτροπές και ζητούσαν ελεύθερες εκλογές για την ανάδειξη των διοικητικών συμβουλίων των φοιτητικών συλλόγων. Είχα αναλάβει την υπεράσπιση αρκετών τέτοιων επιτροπών. Οι δικηγόροι που αποτόλμησαν τότε να αναλάβουν τέτοιες υποθέσεις ήταν λιγότεροι από τα δάχτυλα του ενός χεριού. Αυτή ήταν η αφορμή και για τη σύλληψή μου από την ΕΣΑ.

Λίγες μέρες πριν, με είχε καλέσει ο Καραπαναγιώτης στην Μπουμπουλίνας και, αφού σχολίασε την εμπλοκή μου ως δικηγόρου στις δικαστικές προσφυγές των φοιτητών, μου δήλωσε ότι, αν συνεχίσω, θα μου δείξει τον χάρτη της Ελλάδας για να διαλέξω σε ποιο νησί θέλω να πάω εξοχή... Του απάντησα ότι απ' ό,τι ξέρω το καθεστώς δεν είχε καταργήσει τον Αστικό Κώδικα που προέβλεπε τις σχετικές διαδικασίες. Δεν χρειάστηκε να διαλέξω στον χάρτη, γιατί ύστερα από λίγο καιρό ακολούθησε η ΕΣΑ.

Το δεύτερο περιστατικό για το οποίο δεν έκανα οποιαδήποτε αναφορά ήταν αποτέλεσμα κατευθείαν εφαρμογής της λειτουργίας του στοιχειώδους ενστίκτου της αυτοσυντήρησης. Αν γνώριζαν τις κινήσεις μου, σίγουρα δεν γνώριζαν και τον σκοπό τους. Εκτός κι αν χωρίς να το έχουμε αντιληφθεί, πράγμα απίθανο, είχαν κρεμασμένο κάποιο μικρόφωνο μπροστά από το στόμα μας και κατέγραφαν τα λεγόμενά μας, καθώς τριγυρίζαμε με έναν απόστρατο αξιωματικό, φαινομενικά άσκοπα, τους κάθετους δρόμους που βλέπουν προς την Πλατεία Συντάγματος. Τα τεχνολογικά μέσα παρακολούθησης της εποχής δεν ήταν ανεπτυγμένα όπως σήμερα, που αν κουβαλάς ένα κινητό τηλέφωνο, ακόμη κι αν δεν συνομιλείς με αυτό, μπορεί κάπου να καταγράφεται τι λες. Ήταν δυο-τρεις μέρες πριν από τη συλληψή μου από Εσατζήδες ντυμένους πολιτικά, γύρω στις εννιά το πρωί, αμέσως μόλις πάρακα στην οδό Γενναδίου και άνοιξα την πόρτα του αυτοκινήτου για να βγω και να πάω στο γραφείο μου, που βρισκόταν απέναντι από την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής

στην οδό Ακαδημίας. Πλησίαζε η επέτειος της 25ης Μαρτίου 1973 και, όπως κάθε χρόνο, θα στήνονταν οι επίσημοι στο γνωστό παραδοσιακό μέρος της Πλατείας Συντάγματος για να παρακολουθήσουν την παρέλαση. Ψάχναμε να βρούμε κάποια πολυκατοικία της οποίας ένα μπαλκόνι ή παράθυρο θα είχε θέα προς το συγκεκριμένο σημείο.